

Szombathelyi püspöki uradalmi szervezet és igazgatás 1848-ig

A szombathelyi püspöki uradalmi szervezetet, igazgatást meghatározó tényezők:

1. az uradalmi központok száma, privilegizáltsága, lakóinak társadalmi helyzete
2. az egyes uradalmak (birtokok) specifikus szerepe a püspökség teljes gazdálkodásában.
3. az uradalmak, illetve a hozzájuk tartozó úrbéres állomány nagysága, jövedelmezősége

ZALAEGERSZEG

birtokközpont, pivilégizált mezőváros

NOVA (mezőváros ?)
önálló igazgatási és gazdálkodási központ

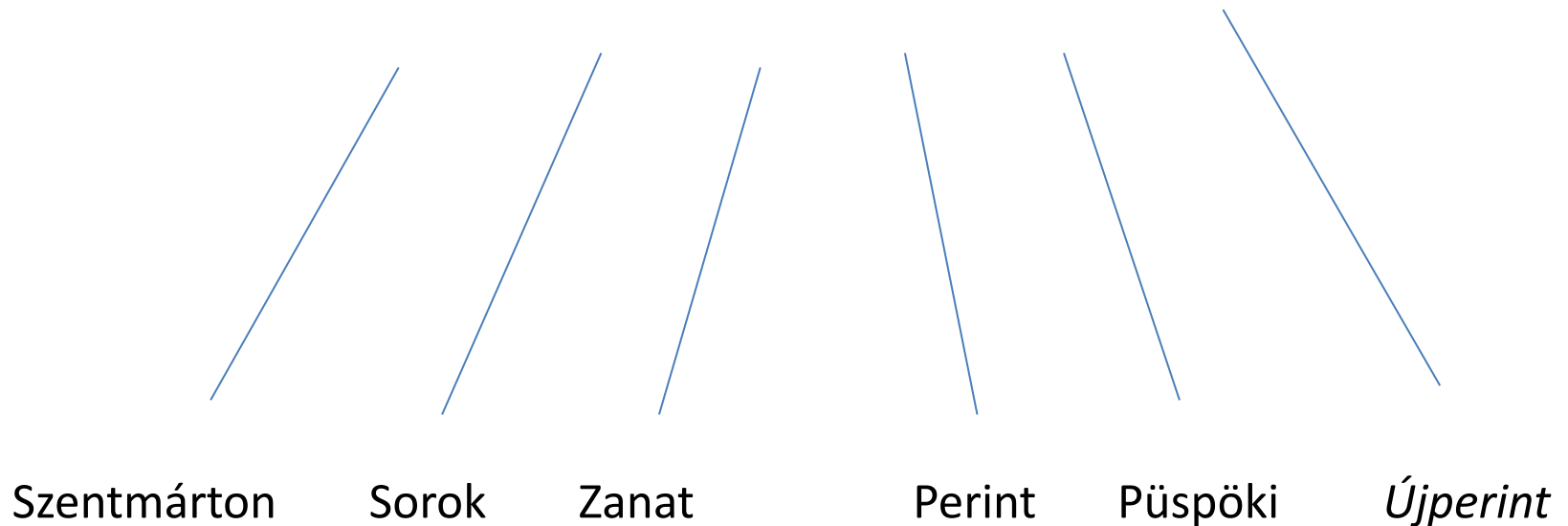

Karácsonyfa (jobbágyfalu)

A szombathelyi püspökség uradalmi és felépítésük

SZOMBATHELY

(birtokközpont, privilegizált mezőváros)

**A zalaegerszegi uradalmi igazgatás,
vezető tisztviselői**

Z A L A E G E R S Z E G

számtartó 1794-ig + ügyész

tisztartó 1794-től + ügyész

NOVA

számtartó

1794-től kiterjesztett gazdálkodási és igazgatási jogkörrel

A szombathelyi püspökség uradalmi igazgatása

A birtokirányítás hierarchiája

PÜSPÖK-FÖDESÚR (kancellária)

(alkalmi számvevő)

szombathelyi uradalmi tisztartó

zalaegerszegi uradalmi számtartó,
1794-től tisztartó

novai számtartó

Az uradalmak élén álló vezető gazdatisztek készpénz fizetsége

- **Pataky Mihály** szombathelyi tiszttartó fizetése
1783-ban: **200 forint**,
- **Pintér Máté** zalaegerszegi számtartó fizetése
1786-ban: **131 Ft 62,5 dénár**
- **Prácsovich György** zalaegerszegi tiszttartó
készpénzfizetése 1801-ben: **156 forint**

A szombathelyi püspökség uradalmi igazgatása

A birtokirányítás hierarchiája

PÜSPÖK-FÖDESÚR (kancellária)

(alkalmi számvevő)

szombathelyi uradalmi tisztartó

zalaegerszegi uradalmi számtartó,
1794-től tisztartó

novai számtartó

Szily János püspök levelei Zsolnayhoz József novai számtartóhoz 1796. márc. 2-án, 3-án, 4-én

- „Most is tehát azt rendelem, hogy az ács pallért holnap mindjárt visszaküldjed, a többi ácsok pedig Novában maradjanak, és a hátra való fát jól kifaragják. Minek utána pedig kifaragták, midőn üdőd és alkalmatosságod léssen, felküldjed, kiváltképpen a földélfákat. Azt gondoltam, hogy már az idén semmi fát sem kell vágattatnom a templomomnak födelére, de minthogy azon kis földélhez, mely a frontispicium [homlokzat] között rézzel léssen befödve, még némely darabok kívántatnak, és azon kívül azt is javaslották, hogy a tornyokhoz szükséges fákat mostanában vágattassam le, hogy annál inkább száradhassanak ki. Azért mind amazoknak, mind pedig emezeknek specifikációját, amelyet ide zárok, az ácsok által néked leküldöm, s egyszersmind azt hagyom, hogy a kívántató fákat döntögettesd le, és az ácsok által, kikkel, mennél jobban lehet, alkudjál meg, szorgalmasan faragtasd ki. Minek utána pedig kikeletkor szép és alkalmatos üdők és utak lesznek, kicsinyenként Szombathelyre felküld.
- A tornyokhoz kívántató fákat azon okból is vágattam le előre, mivel ha az Úr Isten éltet, és Sz[ent] áldását adni fogja, legalább egyik tornyát az új templomomnak 1789-dik esztendőben szándékozom elvégezni” (1796. márc. 2.)
- „Most is tehát azt rendelem,” - írta Szily következő napon – „hogy az ács pallért holnap mindjárt visszaküldjed, a többi ácsok pedig Novában maradjanak, és a hátravaló fát jól kifaragják. Minek utána pedig kifaragták, midőn üdőd és alkalmatosságod léssen, felküldjed, kiváltképpen a földél fákat”(1796. márc. 3.)
- „Nem kétlem, már vetted leveletem, melyet tegnapi napon az ácsok által küldöttem. A szükséges fákat még ennek a holdnak folyával ledöntögettesd, és azután az ácsok által kifaragtasd, akikkel mennél jobban lehet megegyezz.” (1796. márc. 4.)

Pintér Máté zalaegerszegi számtartó 1782. július 15-i levele Szily János püspökhöz

Nagy Apótu. Püspök,
nikem Kegyelmei Kam. Kam.

Az Anjóni Egyházközség in auctore alapítottán meg
állított, több valok nem lehetett mivel csak
12° szjasz imvinalnak lehetem a fejte Dorothea.

A Pórnak Amint a veje vagyok, holnap Ké. Dóttom a Dujn,
canak, egy bé Dordarapának veje lévén a Lőrdötök
a Sudra Lőr. Kapus fogom csinálni, bár hogy
való delyhalkas vendéke Nagyságod Nővérül, egyetbe
kinn venni kiadélni kérem.

A Vendég fogadás be mondott az Anjóniánul haza utból
napra, mivel 200 fori rja rja költsé, nem lehet
Iti beléle, ha valakol egyre Sudra Nagysá-
god, milosfaffok vendéke, ezizt egytem nagy
Kár,

Kér, magam is tudalagom, de ezen Nagy Anjónián néhány
fogunk találni, mivel ké. Dordarap a mindon
a Város Dorai 5. vagy 6. helyen kének igen ké-
vesse árul, a Mala Lőrén kiadélnon Nővér
& hordó Dorothea, egyel hordófogó Ké. Dóttom
Lőrdötök. Utoldván vagyok.

Nagyságodnak

Ula. Gy. 15. July 1782.

Aljara. Lőrén
Ké. Dóttom

Szily János szigorú hangvételű levele Pintér Máté zalaegerszegi számtartó magyarázkodó leveleire

Magyar Birtok
Zalaegerszeg

Kedves Számtartóm!

Noha ugyan igyekszik Kend okát adni, miért tudniillik az idei ^{magas} angariára jóval kevesebb jövedelmet vett Kend hé, hogy sem a tavallira, mind emellett úgy nézem észre hogy egyik oka ezen nagy különbségnek a kissé gondatlan gazdálkodás, melyről a szorgalmatosabbok fogynak Ruzsán, hanem okáért a másod angariában elmulasztott Kend, azt a jövőben helyrehozni igyekdjék, és minden lehetőségével azon legyen, hogy a következő angariára annyival több pénzt küldjön, mennyivel az elmúlt kevesebbet küldött.

A zalaegerszegi zsidó pajtájának kapujára tíz szál deszkát resolválók⁴⁰ a novai malmombul,¹¹ és azoknak kiadása iránt már rendelést is tettem a novai számtartómnál.

Többiről álhatatosan maradok Kendnek [...]

Kendnek

Szily János püspök válaszevele
Pintér Máté július 8-i és július 15-i levelére
Szombathely, 1782. július 23.

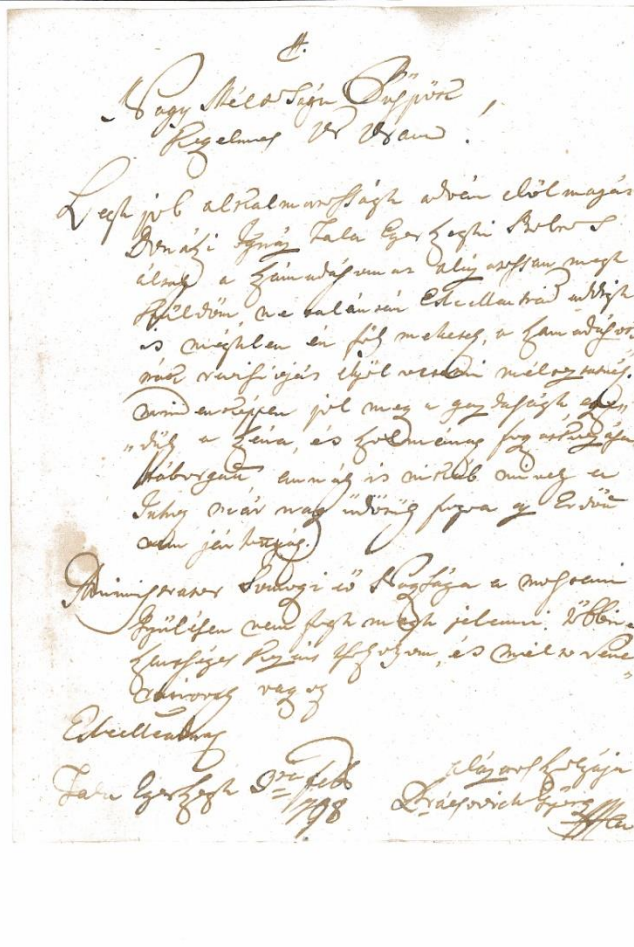
Rationistae Szalaegerszegiensi Exped[itum] Sabariae, 23. Julii 1782.
Kedves Számtartóm!

Noha ugyan igyekszik Kend okát adni, miért tudniillik az idei második angariára jóval kevesebb jövedelmet vett Kend hé, hogy sem³⁸ a tavallira. Mindazonáltal úgy vészem észre, hogy egyik oka ezen nagy különbségnek a gazdálkodáshoz kívántatott szorgalmatosságának fogyatkozása. Annak okáért, amit az második angariában elmulasztott³⁹ Kend, azt a jövőben helyrehozni igyekdjék, és minden lehetőségével azon legyen, hogy a következő angariára annyival több pénzt küldjön, mennyivel az elmúlt kevesebbet küldött.

A szalaegerszegi zsidó pajtájának kapujára tíz szál deszkát resolválók⁴⁰ a novai malmombul,¹¹ és azoknak kiadása iránt már rendelést is tettem a novai számtartómnál.

Többiről álhatatosan maradok Kendnek [...]

Prácsovich György zalaegerszegi tiszttartó levele Szilyhez 1798. febr. 9-én

A handwritten letter in cursive script on aged, yellowed paper. The text is written in dark ink and is somewhat faded and difficult to read. The letter is addressed to 'Nagy Méltóságú Püspök Kegyelmes Úr Uram!' and discusses various matters, including references to 'Zalaegerszegi tiszttartó' and 'Szily'. The date '1798' is visible at the bottom left. The signature 'Prácsovich György' is written at the bottom right.

- „Nagy Méltóságú Püspök Kegyelmes Úr Uram!”

Birtokközpontok

- Batthyány család birtokain 11
- Festetics: 10
- Eszterházy 29
- Esztergomi prímási 9
- Fehérvári őrkanonokság 5
- **Szombathelyi püspökség 2**

Allodiális és úrbéres állomány

- a veszprémi püspök sümegi uradalmában az allodiális és jobbágykézen lévő szántó, rét, erdő és szőlőterület összesen 1788-ban **47733 holdat** tett ki.
- szombathelyi püspök két uradalmának **allodiális állománya 1799-ben együttesen is csak 6600 hold** körül volt, **úrbéres állomány pedig kb. 2800 holdat tett ki**. Ezekbe azonban nem tartozott bele a két privilegizált mezőváros területe és a lakói által használt, a püspök allodiális telkeitől elkülönített, az úrbéres szolgáltatások alól kivett mezőgazdasági területek.
- 1797-ben a szombathelyi uradalom teljes nagysága Szombathellyel együtt **14737 holdat** tett ki. Ebből a püspök allodiális és úrbéres állománya **3993,5 hold**, az uradalom irányításából kieső, Szombathelyhez tartozó elkülönített földek és Szombathely területe tehát mintegy 10743,5 hold.

Felsőszopori Szily János (1777-1799)

